

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เนื้อเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 ที่ใช้สำหรับเล่นละคร
ในนั้น ดำเนินความตั้งแต่วงศ์เทวาทิงห้า อันได้แก่ กุเรปัน ดาหา กาหลัง
หมันหย้า และสิงหัดสำหรับ การพลัดพรากจากเมืองและการผจญภัยของอิเหนา
พระเอกนักรบที่เก่งกล้า จนถึงการครองเมืองของอิเหนา และอภิเชก สังคามา-
ระตา มีตัวเอกที่ร่าอาวูชกริช กระบี่ หอกซัดและทวน จำนวน 12 ตัว ได้แก่
อิเหนา บุศลิหน่า ประสันตา กระทบงุหนิง สังคามาระตา วิทยาสะก่า สุหรา-
นากง อุณากรรม จะมาหรร่า กะป้าหลัน ช่าหรีนและมะงาดา มีเหตุการณ์ร่าอาวูช
ของตัวเอกทั้ง 9 ตัวนี้ จำนวน 8 เหตุการณ์ในแต่ละเหตุการณ์ แยกเป็นจำนวน
การใช้อาวูช 21 ครั้ง

ในส่วนของกรมศิลปากรก็ได้นำบทพระราชนิพนธ์ ที่กล่าวถึงเหตุการณ์
ใช้อาวูชมาทำจัดแสดง เป็นจำนวน 8 เหตุการณ์ โดยเริ่มตั้งแต่ประสันตาด่อนก
ถึงศึกท้าวล่าสักับระตู่ทั้งห้า มีเหตุการณ์ใช้อาวูช ดังนี้

1. ศึกปันหยีรบบุศลิหน่า
2. ศึกกระทบงุหนิง
3. อิเหนาตัดดอกไม้
4. อิเหนาฉายกริช
5. สุหรานาหงร่ากริช
6. ศึกจะมาหรร่า-กะป้าหลัน
7. ศึกปันหยีรบช่าหรีน
8. ศึกช่าหรีนรบมะงาดา

ในแต่ละเหตุการณ์ มีการใช้อาวูชรวมเป็นจำนวน 25 ครั้ง โดยทาง
กรมศิลปากรได้จัดแสดงเหมือนในบทพระราชนิพนธ์ 18 ครั้ง เพิ่มจากบทพระ-
ราชนิพนธ์ 7 ครั้ง และไม่ได้นำบทพระราชนิพนธ์มาจัดแสดง 4 ครั้ง

ทวน

ทวนเป็นอาวุธสำหรับพลช้างพลม้า มีผู้เริ่มใช้เมื่อประมาณ 300 ปีก่อนพุทธศักราช โดยทหารม้าในแถบยุโรปได้ดัดแปลงมาจากหอก ต่อมาได้เป็นอาวุธของพวกอัศวินและผู้มีฐานะดี จนเมื่อมีอาวุธที่ทันสมัยทวนจึงถูกเลิกใช้ไปสำหรับประเทศไทย น่าจะมีการใช้ทวนตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว และจากหลักฐานในสมัยต่อมาก็มีการใช้ทวนรบเช่นกัน ทวนเป็นอาวุธยาว มีความยาวประมาณ 3-4.5 เมตร ประกอบด้วย ใบทวน ด้ามทวน และพู่ประดับบริเวณคอทวน

ลักษณะของทวนที่ใช้ในละครในเรื่อง อิเหนา ทำเลียนแบบลักษณะของทวนจริง ทั้งคมทวนและด้ามทวนทำจากไม้ ทาสีตามแบบของจริง ประดับพู่ที่ทำจากไหมพรม ขนาดของทวนนี้เล็กกว่าของจริงมาก โดยมีความยาวประมาณ 1.60 เมตร

การถือทวนเพื่อรำ มี 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ถือทวนมือเดียว มี 3 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 ใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ค้ำบริเวณโคนทวน นิ้วที่เหลือเรียงชิดกันเพื่อช่วยประคองคันทวน

วิธีที่ 2 มือขวากำโคนทวน แยกนิ้วชี้ออกมายันด้ามทวนไว้

วิธีที่ 3 ใช้มือใดมือหนึ่งกำบริเวณด้ามทวน แยกนิ้วหัวแม่มือออกมายันด้ามทวนไว้

2. ถือทวน 2 มือ มี 3 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 คว่ำมือทั้งสองกำกลางที่คันทวน โดยให้ห่างกันประมาณ

1 ช่วงตัว

วิธีที่ 2 หงายมือหนึ่งกำด้านโคนทวนและคว่ำมือหนึ่งกำด้านปลายทวน

วิธีที่ 3 คว่ำมือหนึ่งกำด้านโคนทวน และหงายมือหนึ่งกำด้านปลายทวน

จากเหตุการณ์ที่กล่าวถึงการใช้อาวุธทั้ง 4 ชนิด พบว่าจุดประสงค์หลักของการใช้คือ เพื่อการรบ ซึ่งพบในเหตุการณ์รบของศึกต่าง ๆ แต่มีอาวุธกรีฑที่นอกจากจะใช้ในจุดประสงค์ดังกล่าวแล้วยังใช้พกเป็นอาวุธประจำกายใช้ตัดดอกไม้ใช้ฉายเพื่อเรียกร้องความสนใจ ใช้เป็นอาวุธประกอบการตรวจพล ใช้รำวง-สรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และใช้เป็นอาวุธประกอบการรำเขาะเข็ยศัตรู ซึ่งการใช้อาวุธตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ นี้ ในการจัดแสดงนั้นจะใช้ผู้แสดงรำคนเดียวหรือที่เรียกว่า รำเดี่ยว เป็นการรำเพื่ออวดความงามและอวดความสามารถของผู้รำ และหากเป็นการใช้อาวุธเพื่อรบ จะต้องใช้ผู้แสดงรำเป็นคู่

ปัจจุบันรำอาวุธของตัวพระประเภทรำเดี่ยวในละครใน เรื่อง อิเหนาของกรมศิลปกร มี 5 ชุดการแสดง ได้แก่ ประสันตารำกรีฑ อิเหนาตัดดอกไม้ อิเหนาฉายกรีฑ สุหรานากงรำกรีฑ และป็นหีตตรวจพล ซึ่งการรำทั้งหมดนี้เป็นกรรำใช้อาวุธกรีฑที่ได้สืบทอดมาแต่โบราณ ดังจะได้สรุปเป็นราย ๆ ต่อไปนี้

การรำชุด ประสันตารำกรีฑ มีวัตถุประสงค์ของการรำใช้อาวุธเพื่อเขาะเข็ยกองทัพของฝ่ายตรงข้าม เป็นการรำกรีฑแบบมลายู จัดแสดงอยู่ในตอนประสันตาค่อนก ช่วงก่อนการรบระหว่างป็นหี กับระตูปุศลินา ใช้เวลาแสดงประมาณ 2 นาที การแสดงใช้ผู้แสดงหญิง ถือกรีฑเปล่าและถือผ้าเช็ดหน้า รำประกอบเพลงสระหม่าแขก ทำรำมีทั้งหมด 12 ท่า มีท่าเฉพาะที่ไม่ซ้ำกับการรำกรีฑชุดอื่น จำนวน 5 ท่า ได้แก่ ท่าแบมือคู่ ท่าแทงมือคู่ ท่าตะหน้าผาก ท่าจันทร์ทรงกลด และ ท่าปิด ลักษณะเด่นของการรำชุดนี้อยู่ที่การเปลี่ยนท่วงท่าที่รวดเร็วสัมพันธ์กับท่วงทำนองเพลงและการแสดงออกของอริชยะต่าง ๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการร้องเขาะเข็ยฝ่ายตรงข้ามด้วยคำว่า "ฮัด" พร้อมกับแสดงสีหน้ายิ้มเขาะเข็ยอย่างเห็นได้ชัด

เป็นที่น่าสังเกตว่า การรำประสันตารำกรีฑ มีท่าแทง และท่าปิดอันเป็นท่าที่ใช้ในการต่อสู้ ทั้งนี้เนื่องจากการรำชุดนี้แทรกอยู่ในเหตุการณ์รบ ท่าแทงที่ปฏิบัติจึงหมายถึง แทงไปที่ศัตรู ส่วนท่าปิดหมายถึงปิดอาวุธของฝ่ายศัตรูที่แทงเข้ามา

การรำชุดอิเหนาตัดดอกไม้ มีวัตถุประสงค์ของการใช้อาวุธเพื่อตัดดอกไม้เจียก เป็นการรำกรีฑแบบชวา จัดแสดงอยู่ในตอนท้าวดาหาบวงสรวง

ใช้เวลาแสดงประมาณ 3.30 นาที ผู้แสดงถือกริชเปล่าและผ้าเช็ดหน้ารำประกอบ เพลงสระหม่าไทย และต่อด้วยเพลงแปลง ท่ารำมีทั้งหมด 14 ท่า มีท่าเฉพาะที่ไม่ซ้ำกับการรำกริชชุดอื่น จำนวน 4 ท่า ได้แก่ ท่านาจาม้วนหาง ท่าฉาย (แขนตั้ง) ท่าเลาะใบ และท่าตัดใบ ทิศทางการเคลื่อนที่ส่วนใหญ่เคลื่อนที่เข้า-ออก และวนรอบต้นลำเจียก

การรำชุดอิเหนาฉายกริช มีวัตถุประสงค์ของการใช้อาวุธคือ ฉายกริช ให้เกิดแสงเพื่อให้นางสบตา เป็นการรำกริชแบบชวา จัดแสดงอยู่ในตอนท้าวดาหาวงสรวง ในการแสดงใช้ผู้แสดงหญิง มือขวาถือกริชเปล่า มือซ้ายถือผ้าเช็ดหน้ารำประกอบเพลงสระหม่าไทย และต่อด้วยเพลงแปลง ท่ารำมีทั้งหมด 8 ท่า มีท่าเฉพาะจำนวน 1 ท่า ได้แก่ ท่าฉายกริช (ชูมือ) ทิศทางการเคลื่อนที่ ผู้รำเคลื่อนที่จากทางด้านขวาของเวทีไปทางด้านซ้าย ซึ่งระหว่างที่เคลื่อนที่อยู่ได้เปลี่ยนทิศทาง โดยการหันหน้า-หลัง หมุนรอบตัวและหยุดยืนที่บริเวณกลางเวที การรำชุดนี้จัดเป็นการแสดงชุดสั้น ๆ โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที

การรำชุดสุหรานากงรำกริช มีวัตถุประสงค์ในการใช้อาวุธเพื่อถือรำ บวงสรวง เป็นการรำกริชแบบชวา จัดแสดงอยู่ในตอนท้าวดาหาวงสรวง การรำมี 2 ตอนคือ ตอนแรกเป็นการรำประกอบบทร้อง ตอนที่ 2 เป็นการรำประกอบทำนองเพลงสระหม่า และเพลงแปลง ใช้เวลาแสดงประมาณ 6 นาที ผู้แสดงถือกริชทั้งฝักและผ้าเช็ดหน้า มีท่ารำทั้งหมด 27 ท่า นับเป็นการรำกริชที่มีท่ารำมากที่สุด มีท่าเฉพาะที่ไม่ซ้ำกับการรำกริชชุดอื่น จำนวน 8 ท่า ได้แก่ ท่าวางกริช ท่าหยิบกริช ท่าไหว ท่าบัวชูฝัก ท่าชะนีรำยไม้ ท่าโยน-รับผ้าเช็ดหน้า ท่าวงบน-วงกลาง และท่าพัก ลักษณะเด่นของการรำชุดนี้ นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างท่ารำกับท่วงทำนองเพลงแล้ว ช่วงที่ผู้แสดงรำท่าโยน-รับผ้าเช็ดหน้า นับเป็นการอวดความสามารถของผู้รำ

เป็นที่น่าสังเกตว่า การรำสุหรานากงรำกริช ในช่วงเริ่มเพลงสระหม่า มีท่าไหว ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการรำเพื่อบวงสรวงเทวาจึงต้องทำการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อน ทั้งนี้จากการศึกษาการรำอาวุธกระบี่กระบองของไทยเรานั้น ก่อนรำผู้รำต้องไหว้ก่อน เพื่อถวายบังคมพระมหากษัตริย์ที่เสด็จทอด

พระเนตร หรือทำความเคารพประธานในพิธีและไหว้ครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้
ดังนั้นในสุนทรนาถรำกริชจึงน่าจะมีความหมายเช่นเดียวกัน

การรำชุดปิ่นหยีตรวจพล มีวัตถุประสงค์ของการใช้อาวุธเพื่อถือประ-
กอบการตรวจพล เป็นการรำกริชแบบชวา จัดแสดงอยู่ในตอนอนุภาครรณชนไก่อ
ช่วงก่อนการรบศึกจะมาทรา-กะปาหลัน การรำแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่
ช่วงที่ 1 รำประกอบเพลงแขกยี่งอก ช่วงที่ 2 รำประกอบบทร้องภาษามลายู
ทำนองเพลงแขกยี่งอก ใช้เวลาประมาณ 6.20 นาที ผู้แสดงถือกริชทั้งฝัก
และผ้าเช็ดหน้า มีท่ารำทั้งหมด 16 ท่า พบว่ามีท่ารำเฉพาะจำนวน 5 ท่า
ได้แก่ ท่าเดิน ท่าเจ็ดดิน ท่าวงล่าง-จับส่งหลัง และท่าฉะกริช ทิศทางการรำ
ผู้รำเคลื่อนที่ลักษณะตรงขึ้นมาจากด้านหน้าเวที พร้อมกับรำท่าต่าง ๆ ในลักษณะ
ช้า ๆ เมื่อรำถึงช่วงเพลงร้องภาษามลายู ผู้รำจะรำตีบท เจริญกับทหารเพื่อ
ถามความพร้อมของกองทัพ แล้วจึงเคลื่อนที่ไปขึ้นม้า เพื่อเดินทางไปรบ ซึ่ง
ขั้นตอนของการรำนี้จัดเป็นขั้นตอนของการรำตรวจพลที่มีในการแสดงละคร

รำอาวุธของตัวพระประเภทรำคู่หรือรำเพื่อรบ ในบทละครของกรม-
ศิลปากรมี 5 เหตุการณ์ ได้แก่ ศิabusศลีนา ศิกกระหมังกุนิง ศิกจะจะมาทรา-
กะปาหลัน ศิกปิ่นหยี-ซาหรัน และศิกมะงาดา สำหรับศิกที่ใหญ่ ตัวละครเอกใช้
อาวุธครบ 4 ชนิด และมีกระบวรรำที่สมบูรณ์ได้แก่ศิกกระหมังกุนิง

ศิกกระหมังกุนิง เป็นการรบระหว่างกองทัพของอิเหนากับกองทัพ
ของกระหมังกุนิง การแสดงเริ่มด้วยการยกทัพของทั้งสองฝ่าย เมื่อมาเจอกัน
อันดับแรกเป็นการรบของฝ่ายทหาร ต่อมาเป็นการเจรจาทันทีของแม่ทัพคืออิเหนากับ
กระหมังกุนิง จากนั้น เป็นการเจรจาระหว่างสังคามาระตากับวิหยาสะก่าแล้ว
จึงรบกันด้วยอาวุธ เรียงลำดับได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 ทวน เป็นการรบบนหลังม้าระหว่างสังคามาระตากับวิหยา
สะก่าสุดท้ายวิหยาสะก่าถูกแทงด้วยทวนจนเสียชีวิต การรำแบ่งเป็น 4 ลักษณะ
ได้แก่ รำประกอบบทร้อง รำประกอบเพลงพญาเดิน และรำประกอบเพลงเชิด

ท่ารำทวนที่พบในศิกกระหมังกุนิง มี 19 ท่า มีท่ารำที่ใช้ต่อสู้มี 14 ท่า
ได้แก่ ท่าฟัน-รับ ท่าแทง-ปิด ท่าประ ด้วยด้าม และท่าประด้วยปลายอาวุธ

ลำดับที่ 2 หอกขีด เป็นการรบบนหลังม้าระหว่างอิเหนากับกระหมิง-
กุหนิง การร่าแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ร่าประกอบบทร้อง ร่าประกอบเพลงเชิด
และร่าตีบท ทำร่าหอกขีดที่พบในศึกกระหมิงกุหนิง มี 12 ทำ มีทำร่าที่ใช้ต่อสู้
5 ทำ ได้แก่ ทำประด้วยปลายอาวุธ ทำประด้วย ค้ำอาวุธ ทำพุ่งหอก ทำปิด
หอก และทำตีบท

ลำดับที่ 3 กระบี่ เป็นการรบบนพื้นราบระหว่างอิเหนากับกระหมิง-
กุหนิง การร่าแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ร่าประกอบบทร้อง ร่าประกอบเพลง
สระระหม่า และร่าตีบท ทำร่ากระบี่ที่พบในเหตุการณ์ศึกกระหมิงกุหนิงมี 18 ทำ
ร่าที่ใช้ต่อสู้ มี 6 ทำ ได้แก่ ทำวงบน-ฟาดกระบี่ ทำประ ทำแทง-ปิด ทำตั้งวง-
ชักกระบี่เข้าหาล่าตัว ทำฟัน (พลาด) ทำฟัน-รับ ทำแทงทะเลวง

ลำดับที่ 4 กริช เป็นการรบบนพื้นราบระหว่างอิเหนากับกระหมิงกุหนิง
สุดท้ายทำวกระหมิงกุหนิงถูกกริชแทงจนเสียชีวิต การร่าแบ่งเป็น 3 ลักษณะ
ได้แก่ ร่าตีบท ร่าประกอบบทร้อง และร่าประกอบเพลงสระระหม่า ทำร่ากริช
ที่พบในเหตุการณ์ศึกกระหมิงกุหนิง มี 20 ทำ ทำร่าที่ใช้ต่อสู้ มี 7 ทำ ได้แก่
ทำแทง (พลาด) ทำเงือกกริช ทำแทง-ปิด ทำแทง(สูง) ทำประกริช
ทำเงือกกริช-แตะหลัง และทำแทงอก

จากการศึกษาพบว่า ขั้นตอนการรบอาวุธทั้ง 4 ชนิด มีความคล้ายกับ
ศิลปการต่อสู้ป้องกันตัวของไทย ซึ่งมีขั้นตอนการรบที่เหมือนกัน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ร่าปฏิบัติท่าเตรียม โดยร่าท่าฉายอาวุธ กรายอาวุธและ
ดวงอาวุธ อาจร่าอยู่กับที่ หรือเคลื่อนที่เป็นวงกลม หรือสวนกัน เพื่อดูชั้นเชิงกัน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ร่าเข้าต่อสู้กันด้วยท่าต่าง ๆ เช่น ทำแทง-ทำปิด-ทำฟัน-
ทำรับ เป็นต้น มีการเคลื่อนที่เป็นวงกลม ขนาน และสวนกัน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ร่าแยกออกจากกัน แล้วกลับเข้าปะทะใหม่ จบด้วยฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตหรือแยกออกจากกันในกรณีที่ไม่มีใครแพ้ชนะ

จากการศึกษาอาวุธจริงและอาวุธในละครทั้ง 4 ชนิด สามารถกล่าว
โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

กรีซ เป็นอาวุธที่ใช้ต่อสู้ระยะประชิดตัวและเป็นเครื่องประดับที่มีค่ามาก
ในดินแดนเขตวัฒนธรรมชาว-มลายู มาตั้งแต่สมัยป็นทีย ในประเทศไทยกรีซจัดเป็น
อาวุธที่ใช้ต่อสู้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ต่อมาได้รวมอยู่ในประเภทอาวุธสั้นของวิชา
กระบี่กระบอง โดยทำที่ใช้รำนั้นพัฒนามาจากกระบี่ กรีซมีความยาวตั้งแต่ 9-25
นิ้ว แบ่งส่วนประกอบได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ตัวกรีซ ด้ามกรีซ และฝักกรีซ

ลักษณะของกรีซที่ใช้ในละครในเรื่อง อีเหนา ทำขึ้นจากวัสดุต่าง ๆ
ได้แก่ เหล็กชนิดบาง อลูมิเนียม และไม้ มีลักษณะคล้ายกรีซจริง รูปแบบด้ามกรีซ
ที่ใช้มากคือ แบบบุกีสกับแบบปิดตานี และที่ดอกรีซจะต้องมีผ้าเช็ดหน้าสีแดงคล้อง
อยู่เสมอ

การเห็นกรีซและการจับกรีซเพื่อร่า

- การเห็นกรีซมี 2 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 เห็นโดยคว่าด้ามลง

วิธีที่ 2 เห็นโดยหงายด้ามขึ้น

- การชกกรีซและการจับกรีซ มี 2 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 ชกกรีซทั้งฝัก คว่ามือลงให้ด้ามกรีซอยู่ระหว่างนิ้วชี้กับ
นิ้วกลาง แต่ลักษณะของด้ามที่หันจะต่างกัน คือ

- เห็นโดยหันด้ามคว่าลง ด้ามจะหันทางนิ้วก้อย

- เห็นโดยหันด้ามหงาย ด้ามจะอยู่ทางหัวแม่มือ

ลักษณะที่ 2 ชกเฉพาะกรีซเปล่า

- เห็นโดยหันด้ามคว่าลง หงายมือสอดใต้ด้ามแล้ว

กำรอบ จากนั้นชกออก ตัวกรีซจะอยู่ทางนิ้วก้อย

- เห็นโดยหันด้ามหงาย คว่ามือลงกำรอบด้าม

ตัวกรีซจะอยู่ทางนิ้วก้อย

กระบี่ เป็นอาวุธที่ใช้สำหรับฟันและแทงต่อสู้ในระยะประชิดตัวจัดเป็น
อาวุธที่อยู่ในอันดับต้นของการเล่นกระบี่กระบอง ทำร่าได้พัฒนามาจากมีดสั้น จึง
เป็นอาวุธสั้นประเภทเดียวกับกรีซ กระบี่มีความยาวประมาณ 1 เมตร แบ่งเป็น
4 ส่วน ได้แก่ ตัวกระบี่ ด้ามกระบี่ โกร่งกระบี่ และฝักกระบี่

ลักษณะของกระบี่ที่ใช้ในละครในเรื่อง อิเหนา ทำมาจากหวาย และ
ไม่ได้ทำฝักสวม มี 2 ประเภท ได้แก่ กระบี่รา กับกระบี่ตี

การถือกระบี่เพื่อรำ มี 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ถือมือเดียว มี 5 วิธี ดังนี้

วิธีที่ 1 ใช้มือใดมือหนึ่งจับกระบี่ ด้ามกระบี่อยู่ระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วหัว
แม่มือนิ้วที่เหลือเรียงชิดกันเพื่อประคองด้ามกระบี่

วิธีที่ 2 กำด้ามกระบี่ด้วยนิ้วทั้งห้า ปลายกระบี่ตั้งขึ้น

วิธีที่ 3 กำด้ามกระบี่ด้วยนิ้วทั้งสี่ และแยกนิ้วหัวแม่มือออกมาชน
ด้ามกระบี่ไว้

วิธีที่ 4 ถือกระบี่ในท่าพนมมือที่อก ตัวกระบี่พาดอยู่ระหว่างนิ้วชี้กับ
นิ้วหัวแม่มือ

วิธีที่ 5 สอดมือขวาเข้าไปในโกร่งกระบี่ ให้กระบี่คล้องอยู่บริเวณ
ข้อมือปลายกระบี่ตกลง

2. ถือสองมือ มี 2 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 มือขวาถือด้ามกระบี่ตามการถือลักษณะที่ 1 วิธีที่ 3 มือซ้าย
แบหงายรองใต้ปลายกระบี่ให้ปลายกระบี่ลดลงเล็กน้อย

วิธีที่ 2 มือขวาถือด้ามกระบี่ตามการถือลักษณะที่ 1 วิธีที่ 3 มือซ้าย
คว่ำลง กำรอบปลายกระบี่ ให้ปลายกระบี่ชี้ขึ้นเล็กน้อย

นอกจากนี้ยังสามารถใช้กระบี่แทนมือเพื่อทำท่าทำให้ได้ความหมายสมบูรณ์
ได้แก่ ท่าชี้ และท่านับ อีกทั้งยังใช้กระบี่แทนอุปกรณ์บางอย่าง ได้แก่ แส้ม้า และ
ทวน

หอกขีด แต่เดิมเป็นอาวุธของชาวมลายู อาจเข้ามาในประเทศไทย
ตั้งแต่สมัยอยุธยา หอกขีดใช้ในการขีดหรือพุ่งไปให้ถูกศัตรู วิชากระบี่กระบองของ
ไทยได้จัดหอกขีดอยู่ในระเภทอาวุธยาว แต่ท่าไม้รำนั้นได้พัฒนามาจากดาบสองมือ
หอกขีดมี 2 ชนิด ได้แก่ หอกคอทอง กับหอกเถลิงทอง มีความยาวประมาณ
1 เมตร ประกอบด้วย ใบหอก ด้ามหอก และตรงคอหอกมีปลอกสีทองสวมอยู่

ลักษณะของหอกขีดที่ใช้ในละครในเรื่อง อิเหนา ทำจากไม้ทั้งอัน
มีการตกแต่งทาสีให้คล้ายของจริง

การถือดอกชืดเพื่อว่า มี 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ถือข้างละอัน มี 2 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 กำบริเวณด้ามด้วยนิ้วทั้งสี่ และแยกนิ้วหัวแม่มือออกมายันด้ามไว้

วิธีที่ 2 กำด้ามดอกชืดด้วยนิ้วทั้งห้า

2. ถือดอกชืด 2 อันในมือเดียว มี 2 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 ใช้มือใดมือหนึ่ง ถือดอกชืดทั้ง 2 อัน โดยใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ค้ำทางด้านโคนของดอกชืดไว้ ส่วนหน้าที่เหลือเรียงชิดกัน เพื่อช่วยประคองไว้

วิธีที่ 2 กำดอกชืดทั้ง 2 อัน และแยกนิ้วหัวแม่มือออกมายันด้ามดอกชืดไว้

3. ใช้ 2 มือถือทั้ง 2 อัน มี 2 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 คว่ำมือทั้งสองลงกำด้ามดอกชืดทั้ง 2 อันไว้ด้วยกัน

วิธีที่ 2 มือหนึ่งคว่ำ อีกมือหนึ่งหงาย กำด้ามดอกชืด

นอกจากนั้น ยังใช้ดอกชืดทั้ง 2 อัน ตีบททำพื้นแทนอาวุธกระบี่ด้วย

ทวน เป็นอาวุธสำหรับพลช้างพลม้า มีผู้เริ่มใช้เมื่อประมาณ 300 ปีก่อนพุทธศักราช โดยทหารม้าในแถบยุโรปได้ดัดแปลงมาจากดอก ต่อมาได้เป็นอาวุธของพวกอัศวินและผู้มีฐานะดี จนเมื่อมีอาวุธที่ทันสมัยทวนจึงถูกเลิกใช้ไปสำหรับประเทศไทย น่าจะมีการใช้ทวนตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว และจากหลักฐานในสมัยต่อมาก็มีการใช้ทวนรบเช่นกัน ทวนเป็นอาวุธยาว มีความยาวประมาณ 3-4.5 เมตร ประกอบด้วย ใบทวน ด้ามทวน และพู่ประดับบริเวณคอทวน

ลักษณะของทวนที่ใช้ในละครในเรื่อง อิเหนา ทำเลียนแบบลักษณะของทวนจริง ทั้งคมทวนและด้ามทวนทำจากไม้ ทาสีตามแบบของจริง ประดับพู่ที่ทำจากไหมพรม ขนาดของทวนนี้เล็กกว่าของจริงมาก โดยมีความยาวประมาณ 1.60 เมตร

การถือทวนเพื่อว่า มี 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ถือทวนมือเดียว มี 3 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 ใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ค้ำบริเวณโคนทวน นิ้วที่เหลือเรียงชิดกันเพื่อช่วยประคองคันทวน

วิธีที่ 2 มือขวากำโคนทวน แยกนิ้วที่ออกมายันด้ามทวนไว้

วิธีที่ 3 ใช้นิ้วมือใดมือหนึ่งกำบริเวณด้ามทวน แยกนิ้วหัวแม่มือออกมายันด้ามทวนไว้

2. ถือทวน 2 มือ มี 3 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 คว่ำมือทั้งสองกำลงที่คันทวน โดยให้ห่างกันประมาณ 1 ช่วงตัว

วิธีที่ 2 หงายมือหนึ่งกำด้านโคนทวน และคว่ำมือหนึ่งกำด้านปลายทวน

วิธีที่ 3 คว่ำมือหนึ่งกำด้านโคนทวน และหงายมือหนึ่งกำด้านปลายทวน

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจุบันมีการจัดแสดงรำอาวูชในละครใน เรื่อง อีเหนาน้อยครั้ง หน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดแสดงเผยแพร่ เพื่อให้ศิลปะนี้ดำรงอยู่สืบไป

2. หน่วยงานของราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือนาฏศิลปินที่สืบทอดนาฏศิลป์ไทย เพื่อขวัญและกำลังใจของนาฏศิลปิน อันมีผลต่อการสืบทอดนาฏศิลป์ เพื่อเป็นวิทยาทานสืบไป

3. จากการศึกษาได้พบว่าขั้นตอนการรำอาวูชในละครใน เรื่องอีเหนามีความคล้ายกับการเล่นกระบี่กระบอง จึงน่าจะศึกษาเกี่ยวกับการรำกระบี่กระบอง กับการรำอาวูชในละครต่อไป

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอมอบคุณความดีนี้ แต่พระคุณของท่านผู้หญิงผ้าขาวสนิทวงศ์เสณี ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านนาฏศิลป์ไทย ที่ได้สร้างสรรค์ และสืบทอดศิลปะการรำอาวูชของตัวพระในเรื่องอีเหนา ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นได้นอกจากนี้ผลงานดังกล่าวยังจะทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปะชั้นสูงทางนาฏศิลป์ไทยและเป็นมรดกอยู่คู่ชาติต่อไป